

vid. d. d.

DE RAAD VAN GAMALIËL.

LEERREDE, NAAR AANLEIDING VAN
DEN IN Z.-AFRIKA GESLOTEN VREDE,
UITGESPROKEN VOOR DE NED. HERV.
GEM. TE HEEMSTEDEN, DEN 8^{en} JUNI 1902,
DOOR D^r. A. J. TH. JONKER. * * * * *

Leijds

HAARLEM
W. F. HOOGKAMER
1902.

DE RAAD VAN GAMALIËL.

LEERREDE,

naar aanleiding van den in Zuid-Afrika
gesloten vrede,

uitgesproken voor de Ned. Herv. Gemeente

TE

HEEMSTEDE,

den 8^{en} Juni 1902,

DOOR

D^r. A. J. Th. JONKER.

HAARLEM
W. F. HOOGKAMER
1902.

DE RAAD VAN GAMALIEL

VERBOD

vervoerd naar de bibliotheek van de Universiteit van Amsterdam

Psalm 97 : 1 en 7.

Lezen: Hand. 5 : 33-42.

Gez. 193 : 1.

Ps. 33 : 5 en 6.

Gez. 50 : 4.

D. A. J. JONKER

W. P. HOOVER

Indien deze raad of dit werk uit
mensen is, zoo zal het gebroken
worden; maar indien het uit God is,
zoo kunt gij 't niet breken.

Hand. 5 : 38^b en 39^a.

M. H.! Ik vergis mij zeker niet, wanneer ik uitga van de onderstelling, dat wij allen nog min of meer onder den indruk zijn van het vredes-bericht, dat dezer dagen tot ons kwam. Nu is 't dan eindelijk uit met dien rampzaligen oorlog in Zuid-Afrika. Wij kunnen het nauwelijks gelooven. Wij kunnen ons nog niet goed voorstellen, dat 't nu wezenlijk gedaan is met de spanning, waarin de gebeurtenissen, die daar in de verte plaats grepen, ons twee en een half jaar lang hebben gehouden. 't Zal ons zoo vreemd zijn, niet meer naar de krant te grijpen, om gauw te zien, of De Wet en De La Rey die leelijke Rooineks niet weer eens heerlijk hebben toetgetakeld. 't Zal ons zoo vreemd zijn, niet meer voor de Boeren afzonderlijk te bidden. 't Zal ons zoo vreemd zijn, geen samenkomsten meer te houden, waarin hun belangen worden besproken, en waar we geestdriftig zingen van „dat vrije volk, dat vrije volk zijn wij!”

Wij weten niet goed hoe wij 't hebben. Wij staan zoo verlegen te kijken voor de beslissing, die er nu genomen werd. En 't valt ons zoo moeilijk ons er een vast, helder, rustig oordeel over te vormen. Dezer dagen verklaarde mij iemand: „ik ben er heelemaal mee in de war.” En vermoedelijk zal dat bij niet weinigen onder ons wel evenzeer 't geval wezen. Allerlei tegenstrijdige gewaarwordingen dringen zich aan ons op. Gedachten van zeer verschillende aard woelen ons door hoofd en hart. En 't wil ons maar niet gelukken ze recht meester te worden en er behoorlijk orde in te brengen.

Natuurlijk, wij verblijden er ons over, dat er nu dan toch een einde gekomen is aan dat moorden en rooven en plunderen van die Christelijke barbaren, het platbranden van hoeven, het vernielen van dorpen, het ophangen van onschuldige burgers, het laten uit-hongeren van vrouwen en kinderen in die driewerf gevloekte concentratie-kampen. Daarover verblijden wij ons. Maar die blijdschap is zeer gemengd. Zij is zoo vermengd met aandoeningen van gansch anderen aard, dat er, wel beschouwd, van heel die blijdschap toch maar bedroefd weinig overblijft. Een onbeschrijflijken weemoed voelen we bij ons opkomen. Een grenzenlooze bitterheid tevens. Wij kunnen 't maar niet verkroppen, dat de afloop zoo en niet anders wezen moest. Wij hebben innig medelijden met dien geplaagden grijsaard, dien edelen Kruger. We ergeren ons aan dat laffe overwinningsgêschetter van het Engelsche volk. We bijten ons op de lippen bij dat felicitatie-telegram van den Duitschen keizer, immers in eigen oog een kampvechter voor vrijheid en voor recht, een kampvechter Gods bij uitnemendheid. We

kunnen geen vrede krijgen met de gedachte, dat de mannen, die zoo lang en zoo dapper en zoo vroom voor een goede zaak hebben gestreden, haar ten langen leste toch moesten opgeven, en dat al die opoffering en al die volharding en al dat lijden nu ten slotte toch vruchteloos wezen zou.

En wanneer we daarbij dan bedenken, dat bijna alle groote mogendheden dat groote Engeland, dat 't toch maar alleen niet af kon, verraderlijk-gemeen hebben geholpen met geschut en munitie, paarden en levensbehoefden; dat in den grond heel de beschaafde Christelijke wereld medeplichtig geworden is aan dien gruwelijken broedermoord; dat er niemand, niemand is opgestaan om te roepen: „in Gods Naam, laten zult ge 't!” en te voorkomen, dat die twee kleine volken door hun oppermachtigen beul werden verpletterd.... als we daar goed in komen, dan springen ons de tranen uit de oogen, tranen van spijt en tranen van toorn, en wij schamen ons die tranen niet, ook niet voor God.

Dit alles, Toeh.! is heel erg. Maar 't is het ergste niet. Dit is het ergste — gij vindt 't wel goed, dat ik de dingen nu maar eenvoudig-weg bij den rechten naam noem — dit is 't ergste, dat God 't verloren heeft. Het onrecht heeft getriomfeerd. De leugen heeft getriomfeerd. Het gekonkel heeft getriomfeerd. Het geld heeft getriomfeerd. Staat God ook misschien *tegenover* het onrecht, en *tegenover* de leugen, en *tegenover* 't gekonkel, en *tegenover* het geld? Is de waarheid zijn zaak? Komt Hij voor haar op om haar te beschermen en te handhaven, als zij wordt aangerand? Vermoedelijk antwoordt gij: „ja.” Welnu..... dan heeft God het stellig verloren, smadelijk verloren, al

weer verloren, voor de zooveelste maal in de wereld-geschiedenis. En dat is het vreeselijke. Dat is bijna niet uit te houden voor ons, die belijden: „God is Koning!”

Met heel zijn volk overal in de wereld hebben wij Hem gebeden, dringend, vurig, volhardend gebeden om de overwinning voor de verongelijkte Boeren, en . . . . Hij heeft ons niet verhoord. Wij hebben er tot 't laatst toe op gerekend, dat Hij op de een of andere wijze met zijn machtigen arm tusschen beiden zou komen en, gelijk zoo menigmaal in Israëls geschiedenis, die drommen van vijanden zou wegblazen als stoppelen op den adem des winds, en . . . . Hij heeft zich stil gehouden, haast als zoo'n groote neutrale mogendheid. Wij hebben gepleit, geroepen, geschreid, geschreeuwd: „o God, toon nu eens, dat Gij er zijt, en verlost uit de benauwdheid wie op U hopen!” en . . . . 't heeft ons even weinig gebaat, als 't de Baälspriesters hielp, toen ze op den Karmel, al jankend en springend, vruchteloos zoo'n spektakel maakten voor hun god. De Boeren hebben op God vertrouwd, en . . . . God heeft hun vertrouwen beschaamd. Zij hebben in wonderen heldenmoed zich door allen tegenslag en allen tegenspoed heengeloofd en heen gezongen: „maar de Heer *zal* uitkomst geven!” en . . . . de Heer heeft geen uitkomst gegeven. En nu mogen voortaan de kloeke mannen, die er overbleven, geen Mauser in de hand nemen, om zich tegen de wilde dieren te verweren, zonder eerst als een zoet kindje aan hun overweldigder permissie te gaan vragen. En nu moeten ze 't lijdelijk aanzien, dat 't laagste schuim van geldwolven met de vruchten van hun zweet en hun tranen gaat strijken. En nu mogen ze „hoera”

roepen voor koning Eduard, die zich op dezen zelfden dag in staatsie naar de kathedraal van St. Paul begeeft om er den Heere der heirscharen voor te danken, dat Hij zijn Engeland, zijn uitverkoren Engeland, zijn brave Engeland toch weer zoo allerliefst de hand boven 't hoofd gehouden heeft.

Zoo heeft God het verloren. En dat is — ik herhaal het — *het* vreeselijke. Of de Boeren het onderspit delven. Of wij zelf ondergaan. Of de heele wereld breekt. Dat komt er — laat mij 't eens bijzonder ernstig zeggen — dat komt er minder op aan. Als God maar God blijft!

En kunnen wij blijven gelooven, dat God God blijft, wanneer Hij zóó doet? Vergissen wij ons niet, als wij voortgaan van Hem uitkomst, volkomen uitkomst nog wel, te verwachten? Ronduit gezegd, wat geeft 't ons, dat we ons aan Hem houden en zijn Woord gehoorzamen, wanneer Hij ons op slot van rekening toch maar in den steek laat? Doen we heusch niet wijzer, wanneer we ons op dit punt uit de omhelzingen van een dood conservatisme losrukken en, volgens den raad van Job's echtgenoot, nu maar afscheid van Hem nemen? 't Rinkelen van het Tránsvaalsche goud in de beurzen der Londensche speculanten, moeten wij 't niet aldus vertalen: „waar is nu uw God?” De witte doodsbeenderen en bekkeneelen, die daar op de velden van Zuid-Afrika liggen te verdrogen, roepen ze niet luide mee: „waar is nu uw God?” En is 't ons in deze dagen niet soms, alsof al de duivelen uit de hel zijn losgebroken en een khakipakje hebben aangetrokken, en rondom ons komen tsissen en grijnzen: „ha! zeg, waar is nu uw God?” En wanneer ze ons zoo tegengrinniken... hebben ze dan in den grond geen gelijk?

Ik stel mij natuurlijk niet voor M. H., dat ik u en mij zelf door middel van een enkele preek uit de war zou kunnen helpen. Maar ik wensch toch een poging te doen, om ons ten opzichte van deze dingen een weinig te oriënteeren, en te zien, of we zoo onze nu verschoven ziel niet weer recht kunnen krijgen voor God. En ik wil daartoe uw aandacht vragen voor wat men gewoonlijk noemt den raad van Gamaliël. In deze woorden is hij vervat: „indien deze raad, of dit werk uit menschen is, zoo zal 't gebroken worden; maar indien het uit God is, zoo kunt gij dat niet breken.” Of, indien gij dezelfde gedachte liever wilt in den vorm, waarin zij op het gedenkteeken voor Luther in Wittenberg staat gegrift: „Is 't Godes werk, dan zal 't bestaan. Is 't menschenwerk, dan zal 't vergaan.” Wij willen samen gaan onderzoeken wat we aan dit beginsel hebben, vooral onder de tegenwoordige omstandigheden. Ik wensch eerst iets te zeggen over de leugen, die in deze waarheid ligt, en dan over de waarheid, die in deze leugen ligt. En ik doe dat in de hope, dat God ons een scherp blik moge geven om wèl te kunnen onderscheiden.

Er is iets komisch in M. H., te zien hoe de Joden in dien eersten tijd na het groote Pinksterfeest allerlei vruchteloze pogingen doen om de zaak van het Evangelie onder den voet te krijgen. Uit den aard der zaak hebben zij 't allereerst op de voormannen, op de Apostelen, gemunt. Een soort van krijgertje spelen met die mannen. Ieder keer krijgen ze hen te pakken, en wanneer ze hen dan goed en wel hebben, dan laten zij ze weer los. Ze zenden hen weg met de plechtige vermaning: „nu vooral en vooral zoet wezen, en mond

houden!" En een paar uur later is half Jeruzalem door hun vrijmoedige prediking al weer in rep en roer. Eindelijk in de gevangenis. En als ze dan meenen, dat die beroerders Israëls nu toch gelukkig, veilig en wel, achter slot en grendel zitten, dan komt daar in eens de boodschap, dat ze waarlijk al weer in den tempel staan te prediken en te leeren, alsof er geen wolkje aan de lucht was.

Dat moet uit zijn. De Apostelen worden op nieuw gegrepen en voor den Joodschen raad gesteld. En wanneer ze daar, ook nu weer, met groote kracht en stoutmoedigheid getuigenis geven, dan klimt de woede van de Joden zoo, dat zij 't plan in overweging nemen, om ze maar eenvoudig ter dood te brengen. Dat is de radicaalste maatregel. Deze is er voor. En die is er niet tegen. En gene vindt dat ook maar de beste oplossing. En zoo is er, naar 't schijnt, alle kans dat het voorstel met algemeene stemmen, althans met groote meerderheid van stemmen, wordt aangenomen.

Daar wordt 't woord gevraagd door Gamaliël. Naar ik mij voorstel, een eerwaardige gestalte met langen, witten baard. Een scherpzinnige kop. Kleinzoon van den beroemden Rabbi Hillel. Bij het volk in groot aanzien. Een man, naar wien 't heele college van raadsheeren met belangstelling luistert, als hij iets te zeggen heeft. Hij verzoekt vooraf, dat de beschuldigten buiten zullen gebracht worden, aangezien 't toch niet behoorlijk is, dat zij deze beraadslaging bijwonen. En dan spreekt hij op deze manier:

„Mannen, broeders! Overhaast u niet. Gij maakt nu 't plan om deze volgelingen van den Nazarener ter dood te brengen. Maar gij moogt er toch eerst nog wel eens rijpelijk over nadenken, of deze maat-

regel inderdaad aanbeveling verdient. Ik voor mij heb de ervaring opgedaan, dat een slechte zaak altijd van zelf, ten minste zoo goed als van zelf, doodloopt. En dat zult gij ook van uw zijde moeten toestemmen, als gij de geschiedenis raadpleegt. Denkt maar eens aan dien valschen profeet Theudas, die indertijd oproer maakte en zich een groot aantal volgelingen verzamelde, en toen de Romeinsche stadhouder er maar even zijn ruitery op los stuurde, stoof in een oogwenk de heele bende uiteen. Denkt aan Judas den Galileër, een soort van sociaal-democratische roervink, die de burgers in 't noorden van het land ophitste om toch niet langer belasting te betalen, en die aanvankelijk ook veel bijval vond, maar weldra evenzeer van een slechte reis tehuis kwam. En zoo zou ik u meer voorbeelden kunnen herinneren.

Maar — reeds genoeg. De geschiedenis doet ons, waarde ambtgenooten! dit beginsel aan de hand: is iets uit de menschen, en dus verkeerd, dan rust er geen zegen op, het vlot niet, 't gaat onder, gij behoeft 't meestal niet eens een duwtje te geven om het in den kelder te laten vallen, het keldert van zelf. Wat daarentegen uit God, en dus wezenlijk goed is, dat baant zich een weg of dat breekt zich een weg, als 't noodig is, en wat ge ook doen moogt om het in zijn zegevierenden gang tegen te houden, 't baat u geen zier, 't gaat toch ter overwinning. Laten we nu dat beginsel ook hier toepassen. Wij willen 't eens aanzien. Wij willen afwachten. Wij willen 't aan den tijd overlaten uitspraak te doen over de zaak, die nu onder ons aan de orde kwam. Dan kunnen wij intuschen deze menschen met hun volgelingen vrij hun gang laten gaan. En dan zal 't later wel blijken, of

die actie voor Jezus van Nazareth van Boven dan wel van beneden is."

Aldus adviseert de wijze Gamaliël. En de andere leden van den Joodschen raad stemmen met hem in. Althans in zoover, dat zij besluiten de Apostelen nu niet ter dood te brengen. Zij laten de beschuldigten voorkomen. En geeselen — bewijs, dat zij de consequentie van het hier door hen aanvaarde beginsel toch niet goed aandurven. En dan laten ze hen gaan, met het verbod om nu verder voor Jezus van Nazareth ook maar een mond open te doen. Nog een bewijs bij 't bewijs.

Voor den hier bedoelden raad van Gamaliël hebben de meeste menschen niet anders dan lof. Men heeft zelfs beweerd, dat hij in 't geheim Christen geweest is, en zich later tegelijk met zijn zoon, en met zijn mederaadsheer Nicodemus heeft laten doopen. En niet zelden wordt het hier door hem uitgesproken beginsel als toppunt van levenswijsheid geroemd. Met dien lof kan ik niet onvoorwaardelijk instemmen. Ik eerbiedig dankbaar 's mans karakter. Ik breng gaarne hulde aan zijn kalm optreden, zijn gematigdheid, zijn onpartijdigheid, zijn humaniteit. Ik ontken ook niet, dat er aan zijn beschouwing een groote, heerlijke waarheid ten grondslag ligt. Maar ik wenschte toch ook, dat wij de oogen flink open deden en flink open hielden voor het gevaar, dat deze opvatting medebrengt.

Strikt genomen is Gamaliël hier toch de man van de achterdeur. Hij aarzelt. Hij laat de zaak onbeslist. Hij verheft het hinken-op-twee-gedachten, zij 't dan ook onbewust, tot een systeem. Hij maakt er een quaestie van of het Evangelie van Christus al dan niet uit God is, een quaestie, die later in gunstigen

of ongunstigen zin zal worden opgelost, al naar dat ze meevalt of tegenvalt. En dat mocht hij niet doen. En dat behoefde hij ook volstrekt niet te doen. Zijn eigen geweten had hem terstond uit den droom kunnen helpen, indien hij maar ernstig had gewild, indien hij, in plaats van daar op een afstand in zekere vage neutraliteit te blijven staan, dicht genoeg bij de waarheid had durven komen om deze in haar volle overtuigingskracht te leeren kennen.

En wat aangaat het beginsel, hier door hem bepleit... 't gevaarlijke er van schuilt in de verzoeking om het zoo toe te passen, dat wij 't succes gebruiken tot maatstaf bij onze beoordeeling. Gaat het Christendom onder, dan blijkt daaruit, dat het niet uit God is. Gaat het niet te gronde, dan blijkt daaruit, dat 't wèl uit God is. Is deze redeneering juist? Ongetwijfeld! Alleenlijk, 't komt er maar op aan welken termijn gij stelt. Eén eeuw? Tien eeuwen? Honderd eeuwen? Maar 't is best mogelijk, dat op deze manier de zaak dan nòg niet is uitgemaakt. En 't is ook zeer wèl mogelijk, dat tegen dien tijd wie weet hoeveel officieele vormen van het Christendom verdwenen zijn, zonder dat nog het Christendom zelf bezweken is. En, in elk geval, wat baat u 't vooruitzicht op een dergelijke eindbeslissing in die verre toekomst, terwijl gij toch geen kans hebt om ouder te worden dan zeventig of tachtig jaar, terwijl gij *nu* weten moet wat gij aan 't Evangelie hebt of wat gij er niet aan hebt?

En zoo — gij gevoelt het, M. H.! — komen wij op deze lijn er zoo licht toe 't beginsel te stellen: „*gaat* iets goed, dan *is* 't goed, en *gaat* iets slecht, dan *is* 't slecht.” Terwijl wij dan het antwoord op de vraag of iets goed dan wel slecht gaat, laten afhangen van

den indruk, dien wij, beperkte, kortzichtige menschen, op een zeker tijdstip van de dingen krijgen. En nu heb ik toch ongetwijfeld niet veel woorden noodig om er u van te overtuigen, dat wij, in wie weet hoeveel gevallen, stellig en zeker mistasten, wanneer wij naar 't al of niet uitblijven van succes onze afkeuring of onze goedkeuring bepalen.

Het Boeddhisme is ouder dan het Christendom, en het maakt groote vorderingen, tegenwoordig zelfs tot in 't hartje van de beschaafde wereld toe... en dus uit God? De zaak van Mohammed heeft het nu al langer dan twaalf eeuwen uitgehouden, en ze heeft weerstand geboden aan allerlei pogingen om haar stuk te breken, en ze bloeit en ze groeit, alleszins voorspoedig... wat is uw conclusie, o Gamaliël? Rome, wat maakt het een prachtig en krachtig figuur tegenover het asschepoetsters-bestaan van ons tegenwoordig Protestantisme!... en dus heeft Rome gelijk, ten minste op 't oogenblik? Ga eens naar Golgotha, terwijl men Jezus daar ophangt aan een slavenhout; roept niet elke hamerslag, waarmee men Hem de spijkers door de handen drijft, met luide stem: „niet uit God! niet uit God! niet uit God!“? Zie eens rondom u in de maatschappij. „Eerlijk duurt 't langst.“ Jawel, maar intusschen rijden de Rhodessen in een koets met vier paarden, en ze gaan dineeren bij den Duitschen keizer, en ze krijgen allicht een standbeeld in Westminster, terwijl een koopman, die erg consciëntieus doet, misschien zijn heele leven lang met een marsje langs den weg moet blijven loopen. „Op 't brood van een slecht mensch wil de boter niet kleven,“ zegt een ander spreekwoord. Jawel, maar ik verzeker u, dat er vrij wat schurken gekleed gaan in

purper en fijn lijnwaad, en elken dag vroolijk en prachtig leven, en dat menige Lazarus aan hun poort zich moet tevreden stellen met een korst beschimmeld brood en een paar afgekloven beenderen. Terwijl de menschen van geweten in een hoek worden gedrongen, krijgen de slimme intriganten niet zelden de kroon op 't hoofd. Terwijl kroeghouders en bordeelhouders, als 't een beetje wil, een aardig buitentje gaan bewonen, moeten soms Gods trouwe kinderen hun leven eindigen in een armenhuis. Terwijl Engeland met zijn liegen en bedriegen victorie kraait, worden de Zuid-Afrikaansche republieken weggestreken van de wereldkaart. Terwijl de aartsmoordenaar van Soedan met tonnen goude wordt beloond, raken menschen als Botha en de Wet nagenoeg aan den bedelstaf. En terwijl Eduard wordt gekroond — ik kwam in de gevangenis, wanneer ik hem den bijnaam gaf, dien ik hem zou willen geven — terwijl Eduard wordt gekroond, blijft er voor Paul Kruger niet zoo heel veel anders over dan te wenschen, dat hij maar gauw begraven wordt.

Neen M. H., die maatstaf: „als iets goed *gaat*, dan *is* 't goed, en als iets slecht *gaat*, dan *is* 't slecht”, die maatstaf is valsch, door en door valsch. Gij hebt nog meer kans op 't vellen van een juist oordeel in deze wereld, wanneer gij 't maar stoutweg omkeert en zegt: „gaat iets *goed*, dan *is* 't *slecht*, en gaat iets *slecht*, dan *is* 't *goed*”. En toch, en toch heeft die eerste opvatting bijna algemeen geldigheid verkregen onder de kinderen der menschen. Zij vindt steun ook in ons eigen arglistig hart, dat immers van zelf de dingen scheef beoordeelt, wanneer het niet volkomen recht staat voor God. En daarom vooral moeten wij

voor de vaak onwillekeurige toepassing van dit valsche beginsel zoo streng op onze hoede zijn. Toen Bismarck, na 't welgelukken van den oorlog tegen Oostenrijk, als een soort van afgod werd ingehaald en bewierookt, moet hij tot iemand, die naast hem reed, de schampere opmerking gemaakt hebben: „En als 't nu eens anders was uitgevallen, ofschoon daarbij dan mijn streven natuurlijk hetzelfde was gebleven, dan zoudt ge eens wat anders gezien hebben, ik denk dat de oude wijven mij met bezemstelen hadden doodgeslagen.” Bismarck zei 't wat ruw. Maar Bismarck wist 't wel. Meent gij dat keizer Wilhelm den ouden President Kruger zoo zou behandeld hebben, als hij hem behandeld heeft, wanneer hij Engeland's gunst niet noodig had gehad om zijn heerschzuchtige en eerzuchtige doeleinden te bereiken? Het groote boëzemt onwillekeurig ontzag in, al zit er zedelijke kleinheid, al zit er zedelijke bedorvenheid achter. Het schitterende wordt van zelf toegejuicht. En wanneer iets bijval vindt, dan is 't immers ieder verstandig mensch geraden er zich fluks bij aan te sluiten. Zoolang een Theudas of een Judas door de groote menigte wordt nageloopt, eerbied, als 't u belieft, voor zoo'n groot man! Zijn ze zoometeen gevallen, dan moogt gij ze smaden en trappen naar hartelust. Hoorde ik dezer dagen niet iemand verklaren: „nu 't in Zuid-Afrika zoo is afgelopen, ga ik vragen, of wij ons niet hebben vergist.”? Dat wil zeggen, of het recht dan wel waarlijk aan den kant van de Boeren geweest is. Booze siddering, siddering voor den afgod van 't succes! Zóó diep zit dat afhankelijkheidsgevoel er bij den mensch in. Met wortel en tak moet 't worden uitgerooid. 't Is goed voor de politiek. En voor Engeland.

En voor den duivel. Maar 't deugt niet voor het koninkrijk der hemelen. En dus ook niet voor ons.

In den grond heeft M. H., Gamaliël toch wel volkomen gelijk. Ik heb u enkel willen waarschuwen tegen het dwaalspoor, waarop wij zoo licht geraken, wanneer wij het hier uitgesproken beginsel niet volkomen zuiver houden en het, afgaande op den oogenblikkelijken indruk, dien wij van de dingen krijgen, tot maatstaf van beoordeeling gaan gebruiken. Doen we dat, dan komen we met ons oordeel nooit klaar. Dan zeggen we van Jezus op den berg der verheerlijking: „zeker uit God!” En we zeggen van dienzelfden Jezus, als Hij worstelt in 't stof van Gethsémané: „nu, Hij kon zich toch ook wel eens hebben vergist.” Dan zeggen we van Jezus, wanneer Hij door de schare wordt toegejubeld: „zeker Gods gunsteling!” En we zeggen van dienzelfden Jezus, als Hij dood gemarteld wordt aan het kruis: „misschien een verworpeling!” Al maar geslingerd worden. Altoos mistasten. Een oordeel in de duisternis en van de duisternis.

Maar wanneer we nu eenmaal de hoogst bedenkelijke zijde van deze beschouwing goed in 't oog gevat hebben, en ons ernstig voorgenomen haar scherp in 't oog te houden te midden van een krom en verdraaid geslacht, ook in zijn oordeelvellingen o zoo krom en o zoo verdraaid, laten we dan ook dankbaar en vroolijk 't hart ophalen aan de heerlijke waarheid, ons hier herinnerd. Daareven formuleerde ik 't zoo: „*gaat* iets goed, dan *is* 't goed en *gaat* iets slecht, dan *is* 't slecht.” Wanneer we dit nu maar eenvoudig omkeeren, dan zijn we direct waar we behooren te zijn. We moeten zeggen: „*is* iets goed, dan *gaat* 't goed, en *is* iets slecht,

dan *gaat 't slecht.*" Naar den indruk, dien wij er van krijgen, misschien niet terstond. Misschien niet op den duur. Misschien niet eens op den langen duur. Maar eenmaal zeker. Eenmaal zeker wordt het *openbaar*, dat het goede goed gaat en het slechte slecht, terwijl in werkelijkheid het goede *altijd* goed gaat en het slechte *altijd* slecht. Met die overtuiging plaatsen wij ons op het standpunt der eeuwigheid. En van dat standpunt de dingen beziende, roepen wij met groote blijdschap uit: het goede gaat goed, ook al gaat 't slecht, en het slechte gaat slecht, ook al gaat 't goed.

Waarop rust die overtuiging? Niet op den indruk, dien wij op een gegeven oogenblik van de toestanden krijgen; naar dien indruk gaat 't immers doorgaans juist omgekeerd: voor Jezus een kruis en voor Barabbas een kroon. Ook niet op verstandelijke berekening, want in een wereld als de tegenwoordige, waarin zóó duidelijk macht boven recht gaat, als dat tegenwoordig 't geval is, zouden we dan juist tot een tegengestelde slotsom moeten komen. Het geloof, het geloof zelf is de vaste grond, ook van deze overtuiging. Wij gelooven in God. En in Hem geloovende, kennen wij God. En Hem kennende, weten wij wat we aan Hem hebben. En dat wetende, weten we ook, dat elke twijfel aan zijn onwrikbare gerechtigheid een beleediging is, niet alleen voor Hem, maar ook voor ons geloof. De Heer regeert, en dus de aarde dwarrele in een chaos van vraagteekens daarheen? Neen, de Heer regeert, en de aarde beve! En wederom: de Heer regeert, en de aarde verheuge zich! De aarde, die niet met Hem rekent, zij beve! De aarde, die op Hem vertrouwt, zij verheuge zich! God is God. En nu moge er verder gebeuren al wat er gebeuren wil en al wat er gebeu-

ren kan, dit is onmogelijk, eeuwig ónmogelijk, dat het slechte niet zou ondergaan en dat het goede niet zou zegevieren.

Heerlijke troost voor ons, wanneer wij zien der goddeloozen vrede, het schitterend succes van onrecht en leugen, van geveinsdheid en geweldenarij! Wij moeten ons M. H., door al die dingen niet laten imponeeren. Ik zal niet de eerste zijn, die steenen op u gaat werpen, wanneer gij 't u toch laat doen, gelijk dat 't geval is met bijna iedereen in dezen tijd. Ik weet zelf te goed wat Asaf bedoelt, wanneer hij zich aldus aanklaagt: „Maar ach! ofschoon mijn ziel dit weet, mijn voeten waren in mijn leed schier uitgeweken, en mijn treên van 't spoor der godsvrucht afgegleên.” Bij hem kwam 't echter niet verder dan tot dat „bijna” uitglijden. En ook tegen dat bijna-uitglijden dienen we wel op onze hoede te zijn.

Menschenwerk is ijdel. Het booze draagt van meet af de kiem der verderfenis in zich mee. Laat 't stijgen, hemelhoog, het valt toch. Laat het zich uitbreiden in kracht en heerlijkheid, het slinkt toch. Laat het de victorie behalen, desnoods over de gansche wereld, 't bezwijkt toch. Zakken met wind, die zwellen en zwellen en zwellen, zoo dat iedereen onwillekeurig op zij gaat voor zoo'n ontzaglijke majesteit van expansie. En dan . . . dan barsten ze. En dan flappen ze in mekaar. En dan is 't uit. Soms zien wij 't gebeuren. Meestal zien we 't niet. Maar we gelooven het. En straks zal 't te zien zijn ook, voor aller oog. Is 't niet morgen of overmorgen, dan toch als de eeuwigheid komt. „Gods molens malen langzaam. maar als ze éénmaal beginnen te malen, dan malen ze alles tot gruis.” De gerechtigheid wandelt als op voeten van wol, en

niemand hoort haren tred, maar ze heeft handen van ijzer, en wanneer ze eenmaal die zware handen op iets legt, en wanneer ze eenmaal met die sterke handen iets aangrijpt, dan is geen macht ter wereld in staat het aan dien oordeels-greep te ontwringen.

Dat zal Engeland ondervinden. Het heeft daar in Zuid-Afrika niet getriomfeerd. Het heeft er de nederlaag geleden. God heeft aan dat volk in zijn succes gegeven een ontzettend oordeel. *God* heeft 't zoo gedaan. God heeft den Engelschen doen gelukken wat zij tegen het recht en dus tegen Hem in durfden ondernemen, en wat zij tegen Hem durfden voortzetten, ondanks Colenso en Magersfontein en zoovele andere waarschuwingen meer. God zelf heeft 't hun zoo prachtig laten gelukken, tot teeken, dat Hij nu de hand van dat volk als volk aftrekt en het prijs geeft aan het oordeel. Ik zeg niet: op dat succes volgt een vloek. Ik zeg: dat succes is de vloek. Ik zeg niet, dat het die Engelschen nog wel eens op zekeren dag slecht *zal* gaan. Ik zeg, dat het hun slecht *gaat*, nu, midden in hun triomf. Als de adelaar een schildpad beet pakt en er mee opvliegt, hoog, hoog in de lucht, met het doel om het dier uit die hoogte op den rotswand te pletter te doen vallen, met elk hooger maken van de hoogte dieper makend de diepte, is dan niet de schildpad in huiveringwekkende werkelijkheid op weg naar de diepte, terwijl ze zoo triomfantelijk naar boven gaat? Zoo is in de zege van Engeland zijn nederlaag, nu, nu reeds, nu de menschen God er voor danken, dat Hij zijn brave Engelschen weer — laat mij zeggen zoo gedistingeerd heeft gezegend. En terwijl ze nu hun edelmoedige jingo-tranen storten over „die arme Boeren”, hebben die arme

Boeren recht hun van de rookende puinhoopen in Zuid-Afrika toe te roepen: „weent niet over ons, weent over u zelf en over uwe kinderen!”

Want even zeker als 't is, dat het slechte slecht gaat, al gaat het schijnbaar nog zoo goed, zoo zeker is 't ook dat het goede goed gaat, al gaat 't schijnbaar nog zoo slecht. Gods werk kan niet verbroken worden. Als gij aan den waterkant staat en gij steekt uw wandelstok in den helderen waterspiegel, wat ziet ge dan? De stok is gebroken. Wie op den indruk afgaat zegt: de stok is gebroken. Een kind zegt het. Een idioot zegt het. De verstandige glimlacht en . . . is gerust. Zoo gaat 't ook telkens met Gods werk in de geschiedenis. Wie enkel maar zijn oogen heeft om te zien, die zegt tartend: „Ha, al weer mislukt!” Of wie enkel maar zijn oogen heeft om te zien, die zegt mismoedig: „Ach, al weer mislukt!” En de menschen komen en ze denken: Gods stok hangt aan twee stukken, en nu kunnen wij onzen gang gaan en nu kunnen we net zoo veel kwaad doen, als we maar willen, want God heeft toch geen stok meer om ons te slaan, en in 't ergste geval kan Hij ons toch niet anders meer slaan dan met een gebroken stok. Zoo denken de menschen. Maar de geloovige weet beter. En hij glimlacht. En hij is gerust.

Onze broeders in Zuid-Afrika hebben 't niet verloren. Zij hebben 't gewonnen. Ik zeg niet, dat God hun later uit deze nederlaag nog wel eens een overwinning bereiden *zal*. Ik zeg, dat Hij hun in die nederlaag overwinning geschonken *heeft*. Een vreemde wijze van doen, voorzeker! Maar dat is nu eenmaal zijn manier. Wij zingen van Hem met den 68^{en} Psalm als van den God, die door de vlakke velden rijdt. In 't oorspron-

kelijk staat er iets, dat wel beteekenen zal: die door de wildernis rijdt. Hoe is 't nu? Rijdt Hij door de vlakke velden, of rijdt Hij door de wildernis? O, mijn ziel, spring op van vreugd! Hij gaat met zijn volk door de wildernis, om het dan die wildernis zelf te maken tot vlakke velden, vlakke velden van zegen en van dank, van genade en van eere ook. Hij schenkt ons de beste overwinningen altoos in den vorm van nederlagen. Bewijs? Golgotha! Golgotha, dat is *de* nederlaag, de centrale nederlaag van het goede in de wereld. Golgotha, dat is ook de overwinning. De overwinning volgt niet eerst aan den Paaschmorgen. Dat is maar de ontplooiing van de behaalde zege. Golgotha zelf is de overwinning, de absolute overwinning van de absolute gehoorzaamheid.

En zoo van Gods wonderwegen onderricht, hebben wij vrijmoedigheid om te verklaren, dat het ook nu de Boeren heel goed gaat, midden in hun rampen en tegenheep. Wat de toekomst hun baren zal? Toch nog eens een vrij Zuid-Afrika? Wie zal 't zeggen? Ik voor mij denk, dat God met hen doen zal, zooals Hij gedaan heeft met Abraham, dien Hij er ook zoo zalig liet inloopen, toen Hij hem een vaderland beloofde, en Abraham meende: dat is 't Kanaän hier beneden, en God had bedoeld: het Kanaän daar Boven. Hij heeft hun betere dingen bereid, dan ze zelf hebben verwacht. Hij is bezig hun te doen *boven* bidden en *boven* denken. En zoo maakt Hij 't ook nu met hen, voor zooveel ze op Hem vertrouwen, heel best. De kastijding, als zij tegenwoordig is, schijnt wel een zaak niet van vreugde, maar van droefenis te zijn. . . . 't schijnt maar zoo, 't schijnt maar zoo, 't schijnt maar zoo, in werkelijkheid is zij een zaak van vreugde,

niet van droefenis. Wij weten dat dengenen, die God liefhebben alle dingen, en dus ook de slechtste en de allerslechtste dingen, niet *zullen* medewerken, maar medewerken ten goede, ook in dit oogenblik. En midden uit den nood klimt de roemtaal des geloofs, niet: o ja, God zal mettertijd ons nog wel eens weer goed wezen, maar: ja waarlijk, ja waarlijk, God *is* Israël goed, dengenen, die rein van harte zijn.

En daarom willen wij rustig God laten regeeren, rustig, zonder vragen en twifelen. Wij willen dankend gelooven, dat het slechte bezig is onder te gaan, ook op 't oogenblik, waarin het triomfeert. Wij willen evenzeer dankend gelooven, dat het goede zegeviert, ook op het oogenblik, waarin het tot gruiuzels geslagen wordt. Van Gods trouw verzekerd, willen wij Hem trouw blijven, vooral, ja vooral door ons schrap te zetten tegen dat heimelijke wantrouwen jegens Hem, waardoor onze ziel te midden van de ongerechtigheden en verwarringen dezes tijds zoo licht bekropen wordt. We willen onze zinnen oefenen, om goed te kunnen onderscheiden het werk Gods en het werk der menschen, opdat wij niet te eeniger tijd bevonden worden tegen God te strijden. En dan, de hand aan den ploeg! Nadat de Duitschers in 't jaar '70 die groote overwinningen behaald hadden, zei een van de officieren van hun leger: „ik heb de soldaten van mijn regiment nooit in opgewondenheid hooren roepen: wij zullen overwinnen, maar ik heb wel menigeen van hen rustig hooren zeggen: wij zullen onzen plicht doen.” Zoo zij 't ook onder ons.

Dan zullen wij merken, dat het zalig is niet aan God geërgerd te worden. Dan zullen wij ook nu, nu vooral, nu meer dan ooit, der Boeren leuze blijven

opheffen: „alles zal reg kom!” Dan zullen we ook in de bitterste teleurstellingen kunnen staande blijven in de zekerheid, dat, al was de heele wereld vol van Millner's en Rhodessen en Chamberlain's, Gods zaak toch een gewonnen zaak is. En we zullen onder alles de overtuiging kunnen bewaren, dat er, in 't licht des tijds gezien, misschien nooit groter leugen, en, in 't licht der eeuwigheid gezien, misschien nooit groter waarheid gezegd is dan deze: „God laat zich *niet* bespotten!”

Amen.

